

МИСТЕЦТВО В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Андрущенко Т. І., Андрущенко Т. В.

ВСТУП

Епоха інформаційного суспільства внесла важливі зміни в усі галузі людської діяльності, не оминувши і сферу мистецтва, як специфічного виробництва, побутування та впливу на формування духовних і світоглядних основ суспільства. Це час нових звершень, технологічних підходів, але й час інформаційного перенасичення, складних викликів. Вчені встановили, що кожне око людини споживає по 5 гігабайт інформації кожену секунду з якою ми маємо справлятися, зберігати свій життєвий баланс.

Існує чимало визначень поняття «інформаційне суспільство», але всіх їх об'єднує посилання на новітні технології та їх вплив на життя людства. Власне, саме поняття виникло не так давно (у 80-х роках ХХ століття), але за цей час воно доволі міцно закріпилось у наукових працях та стало визначенням сучасної епохи.

Наступальний вплив інформаційного суспільства зацентрував саме на технологічній стороні мистецького процесу, нівелюючи його духовну складову. Ще у Аристотеля мистецтво позначалося словом техне. З'являється досвід у людей завдяки пам'яті: ряду спогадів про один і той самий предмет, що має в результаті значення одного досвіду (*emperia*). І досвід є на рівні з наукою (*episteme*) і мистецтвом (*techne*). А наука і мистецтво виходять у людей завдяки досвіду. Бо досвід створив мистецтво, як каже Пол (софіст, учень Горгія), – і правильно говорить, – а недосвідченість – випадок»¹.

Специфічний вплив технічних відкриттів позначився на всіх видах мистецтва: музика, живопис, графіка, скульптура, хореографія, кіно, театр, література тощо.

---

¹ Аристотель. Поетика. Київ : Мистецтво, 1967. С. 39–40.

1. Музичне мистецтво в умовах інформаційного суспільства: постмодерн та дискурсивні трансформації

Нинішній період розвитку музичного мистецтва віддзеркалює специфічні характерні суперечності, властиві інформаційному суспільству, художньо-мистецькій ситуації доби, яку ще називають «постмодерном». Водночас, при всій мозаїчності процесів розвитку музичної культури в умовах інформаційного суспільства, роздумів і настроїв, властивих добі, музичне мистецтво як культурне явище тяжіє до концептуальної цілісності. Створення музичного продукту у сучасному розумінні – в контексті інформаційного суспільства передбачає насамперед виведення на передній план конкретної людини – творця і сприйняття продукту творчості як художньо-естетичного зразка. Тим самим мистецтво стає втіленням особистості художника, творчим здійсненням його авторської індивідуальності у всій неповторній сукупності його проявів.

Засновниця відомої мистецької фундації “Stedley Art Foundation” (SAF) Стелла Беньямінова, створеної у 2011 р. за приватною ініціативою, стверджує: «Місія фундації – підтримка й розвиток культурного процесу в Україні, українських митців та їхніх проєктів, а також сприяння пошуків міжнародних культурних обмінів та створення позитивного іміджу вітчизняного мистецтва на світовій арт-сцені. Серед напрямів діяльності SAF – формування нового культурного середовища; розробка та реалізація освітніх програм та проєктів; заохочення розвитку нових форм у царині мистецтва (мультимедіа, public art, street art). Фундація відкрита для сміливих експериментів і дискусій, сприяючи інтеграції української культури у світовий контекст»².

Українська музична культура зі здобуттям незалежності опинилась ніби на початковому етапі розвитку. В умовах сучасного інформаційного суспільства відбуваються різноманітні і різнонаправлені трансформації, що визначають процес його функціонування як *дискурсивний* – живий і відкритий для фінансових, комунікативних впливів, міжкультурної взаємодії і діалогового спілкування. Термін дискурс (фр. discours, англ. discourse – «бігати туди-сюди») почав широко вживатися з початку 1970-х рр., у значенні «функціонального стилю» спілкування. В умовах сучасного інформаційного суспільства він означає ситуацію спілкування, смислового й емоційного взаємообміну учасників мистецької комунікації. Музична культура як феномен сучасного дискурсу інтеріоризується у вигляді конкретної

---

² Stedley Art Foundation URL: <http://stedleyart.com>

комунікативної події, інтерактивного явища, що має діалогічні форми вияву і завжди пов'язаний з взаємообміном висловлювань.

Сучасна українська музика в умовах інформаційного суспільства досить розвинута, багатожанрова. Найвідоміші та улюблені українцями жанри: народна, поп-, хіп-хоп-, електронна, RnB-, рок-музика, шансон набули нового змісту та технічної виразності. Одночасно створюються проекти, які представляють класичну та духовну музику, осучаснюється традиційний зміст пісень (молитви до Бога, пісні про кохання, материнство, коліскові, прославляння Батьківщини, боротьби за свободу, військові тощо), – все це було і залишається головними темами. Напад нацистської Росії на Україну спричинив вибух патріотичної пісні.

Можливо, хтось помилково вважає, що війна – не час для музики. Але, насправді, часто саме пісні вели у бій, допомагали впоратися з емоціями у найскрутніші часи та піднімали бойовий дух. А українці – одна із найспівочіших націй у світі, тож не дивно, що наші виконавці та музиканти не лише пішли боронити країну зі зброєю в руках, а й отримали новий поштовх для творчості. Багато українських виконавців у своїй творчості використовував військову тематику усі вісім років – відколи в Україні розпочалася війна. Та відколи розпочалось відкрите протистояння і боротьба з російським окупантом, після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, у музичному мистецтві стався справжній сплеск патріотичного духу.

Великої популярності серед виконавців набула Фуга на гімн України французького композитора Ремі Гернета. Один з найскладніших та цікавих творів скоріше не в технічному а психологічному плані. Це твір медитативного плану. Психологічно його дуже важко витримати, оскільки він триває 12 хвилин, а гімн – 2 хвилини. І ця тривалість створює враження безкінечності, медитативності, відчуття реального часу ніби стирається. Можливо автор через цю безкінечність, медитативність прагнув виразити у музиці силу українського духу та народу. Українська співачка Христина Соловій у перші дні війни створила кавер на повстанську пісню “Bella ciao”, присвятивши композицію Героям, Збройним силам України і всім, хто зараз бореться за рідну землю. Оновлену версію пісні «Місяць» презентувала Наталія Могилевська. Текст композиції на слова Юрія Рибчинського «Я кажу НІ! ЖАХЛИВІЙ ЦІЙ ВІЙНІ» присвячений війні України проти російських окупантів. З усіх військових майданчиків лунає нова пісня Павла Табакова «Забирайся, війна».

Музика – це культура нації. Український музичний капітал включає чудову пісенну спадщину, яку, наприклад, хор імені Г. Верьовки

проносить через роки. Серед композиторів, які пишуть духовну музику – Валентин Сільвестров, Євген Станкович, Леся Дичко, Віктор Степурко та інші. Ці видатні митці несуть моральне, естетичне, культурне надбання народу та продовжують справу видатних попередників.

Українська музична культура в умовах інформаційного суспільства є соціально-економічним і культурно-історичним феноменом і потужним механізмом, що являє собою систему музичного діалогу. Сучасне музичне мистецтво вступає в таку фазу свого розвитку, коли єднання культурних та особистісних смислів призводить до значного прискорення темпів культурних змін, інтенсифікації творчих процесів, культурного мистецького діалогу.

Музика на сучасному мистецькому рівні у багатьох формах, від класичної західної до африканського реггі, від електроніки до акустичної гітари, як складова культури, виражає емоції, ідеї сучасної людини. Наприклад українська співачка Джамала просто змусила українців, що ще не любили джаз, закохатись у нього. Її кримсько-татарські та вірменські корені вплинули на її стиль, в якому вона часто змішує сучасну альтернативу та електроніку з фольком та джазом. Дякуючи її перемозі на Євробаченні, джаз став більш ваговою частиною сучасної української музики, а сама Джамала стала символом боротьби Кримських татар за їх права. Її пісня «1944» розповіла історію її власної прабабусі, чие життя після того жорстокого року змінилось назавжди. Серед доволі відомих виконавців сьогодні можна згадати також групу ONUKA, яку називають «сопілкою» української електронної музики. Сама сопілка разом з омнікордом часто є найбільш виразними інструментами у їх піснях. Група стала популярною через її електронне звучання поєднане з українськими фольк-інструментами. Часто вони у своїй творчості відображають актуальні події в Україні, а їх останній альбом «Відлік» присвячений Чорнобильській катастрофі. Одними з найвідоміших українських виконавців за кордоном є дуо 5'nizza. Харківський дует став відомим завдяки своєму мінімалістичному звучанню. У своїй музиці вони поєднали реггі, фанк, та гітару, а у другому альбомі «O-5» пісню «Немає куль» присвятили Помаранчевій революції в Україні.

Не секрет, що абсолютно кожен із нас – це учасник інформаційного суспільства. Особливість цієї революційної епохи полягає першочергово в активному розвитку інформаційних технологій та глобальної цифровізації.

Отже, і методичний підхід до оцінки, донесення та створення музики стрімко зазнає змін, як і всі інші складові інформаційної культури.

2. Цифрові технології та музична культура

Процес технологій, що прискорюється, вже ввірвався і захопив без перебільшення всі галузі культурної та соціальної сфери в інтернеті, на телебаченні та в інших джерелах інформації. Швидкість трансформацій, що відбуваються, значною мірою перевищує можливість їх осмислити повною мірою. Наприклад, важко передбачити заздалегідь, але ймовірно, що кожна з нових пісень у перший же день буде процитована кілька мільйонів разів серед шанувальників творчості цих виконавців, а також усіх інших людей, яким просто сподобається пісня і стане прийємним новим треком у плей-листі.

У світі класичної музики цифрові технології надали артистам нові можливості. Наявність оцифрованих нот та онлайн-уроків музики зробило класичну музику більш доступною для публіки та музикантів-початківців. Класична музика також знайшла своє місце у сучасних засобах масової інформації: у музиці до фільмів на телебаченні, у фоновому звучанні в буденному житті.

Зростання соціальних мереж та онлайн-платформ дозволило поділитися українською музикою та мистецтвом з ширшою аудиторією. Однак цифровізація також кидає виклик традиційним українським культурним практикам та звичаям.

Оскільки цифрові технології продовжують розвиватися, майбутнє музичної та культурної продукції, безперечно, зміниться. У 2023 році поняття «візуальний альбом» може стати більш поширеним, коли артист включає візуальні елементи, такі як відео та графіку, до музичного твору. Крім того, розвиток технологій віртуальної та доповненої реальності може зробити революцію у тому, як публіка сприймає живі музичні виступи.

У цілому нині цифровізація культури представляє як можливості, так і проблеми музичної промисловості й культурного виробництва, в цілому. У міру того, як ми продовжуємо впроваджувати цифрові технології, важливо подумати про те, як ми можемо якнайкраще збалансувати переваги з потенційними наслідками. Музична культура – одна з таких сфер, причому процес змін відбувається у ній особливо інтенсивно. Технологічний прорив, що стався на порозі XXI століття і отримав узагальнену назву «цифрової революції», дав поштовх фундаментальній трансформації, що торкнулася насамперед соціального функціонування музики.

Цифровізація як феномен сучасної культури склалася в умовах стрімкого розвитку технологій (інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних, медіатехнологій), з одного боку, а з іншого – цифрова культура як особлива форма існування культури виявляється нерозривно

пов'язаною з феноменом інформаційного суспільства. Ще одна тенденція, яка триватиме – це використання соціальних мереж для просування класичної музики. Музиканти, оркестри та концертні зали використовують такі платформи, як Facebook, Instagram, Twitter та YouTube, щоб охопити нову аудиторію та зв'язатися зі своїми існуючими фан-базами. Соціальні мережі також допомагають подолати розрив між виконавцем і слухачем, створюючи індустрію класичного мистецтва.

Поняття мистецтва, мистецької культури, безумовно, є більш ширшим явищем, внаслідок своєї багатой історії, значної кількості духовних надбань, котрі пройшли випробування століттями. Наприклад, всеосяжність музичної культури у різних сферах нашого життя, її внесок у різні види творчості, та загалом її проникнення у галузі, здавалось би далекі від музики безпосередньо, просто вражають. Отож, а чи є мистецька культура частиною інформаційного суспільства? Відповідь очевидна – звичайно є! Давайте спробуємо на конкретних прикладах та фактах це довести.

Розпочнемо із найбільш загальних речей – сучасні люди, як правило, отримують повсякденну порцію новин із соціальних мереж. Гортаючи стрічку у соціальних мережах, ми часто бачимо відеоряди доповнені звуками – таким чином інформація сприйматиметься легше і цікавіше через синергію наших органів сприйняття. В тих же соціальних мережах нам «ненав'язливо» подається реклама чого-небудь, і теж нерідко із музикою. Відомо, що популярна класика у рекламних роликах це часто поширене явище, але знайома на слух людям музика пробуджує певну цікавість. Чим дорожчий товар, чи більш урочисте свято, тим частіше звучить супровід класичної музики. Тут варто загострити увагу на більш повторюваних творах. Навіть люди, котрі абсолютно не цікавляться класичною музикою, «на слух» (не за назвою) знають ці твори, що неодноразово використовувались у фільмах, рекламах, аудіодзвінках, тощо. Це Токата і fuga ре мінор Й. Баха, тема із 40-ї симфонії В. А. Моцарта, Місячна соната та «До Елізи» Л. Бетховена, «В печері гірського короля» Е. Гріга, «Танець феї Драже», «Балет маленьких лебедів» П. Чайковського, і цей список можна доповнити. Сучасні споживачі впізнають знайомі мелодії, не знаючи автора, чи назву, лише завдячуючи практичним побутовим інтересам. До прикладу, показово, коли викладач музики задав 8-річній дівчинці твір Е. Гріга «В печері гірського короля», вона знала цей твір, як музику із мережі тік-ток. Почувши невідомий музичний фрагмент, можливо один зі ста випадкових слухачів зацікавиться цим класичним твором, і матиме бажання хоча б прослухати його повністю, чим

розширить свій кругозір. Так, у 2008–2009 році в інформаційному просторі (на телебаченні) доволі часто фігурувала реклама чаю “Grinfild”, де звучала красива фортепіанна музика, котра не могла не сподобатись, але авторство її для багатьох залишалося невідомим. Як пригадує студент консерваторії, – в той же період абсолютно випадково в його репертуар викладачка з фортепіано включила «Сонату № 8» Л. Бетховена, музикою з цієї реклами була третя частина сонати, яку він вивчив з дуже великим ентузіазмом, так мелодія почута у повсякденному житті в десятки разів сильніше вплинула на його зацікавленість. Інший аспект фігурування музики в інформаційному суспільстві – анонсування музичних заходів, концертів, вистав їх музичними фрагментами через широку мережу технічних засобів інформації, що збільшує аудиторію та зацікавлення потенційного споживача.

Інформаційний простір не варто сприймати лише у рамках інтернету та телебачення. До інформаційного простору належать такі інформаційні ресурси як масиви документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, депозитаріях, музейних сховищах та ін.). Безумовно, що нотна та музична література теж відноситься до цих ресурсів. Наприклад, у бібліотеці імені В. Вернадського функціонує величезний відділ музичних фондів, ширший за спеціальні бібліотеки консерваторій. У фондах ЦДАМЛМ України представлено багатство української народної музики, досягнення українського музичного мистецтва ХХ століття, матеріали з історії українського образотворчого мистецтва, здобутки українського драматичного і музичного театру, відомості з історії фольклору та етнографії, значна частина яких оцифрована і має широкий доступ. Творчість митців-шістдесятників представлена рукописами та іншими документами письменників, літературознавців, перекладачів. ЦДАМЛМ України активно комплектується документами митців української діаспори з Австралії, Бразилії, Канади, США, та інших країн світу. Особливість ЦДАМЛМ України полягає в тому, що установа поєднує функції архіву й музею. На сьогоднішній час в ЦДАМЛМ України зберігається понад 17000 музейних предметів. На літературно-музичних вечорах в ЦДАМЛМ України звучать роялі театрального режисера і актора В. С. Василька, композитора і музичного педагога Л. М. Ревуцького, експонуються ліра режисера і актора М. М. Крушельницького, баян поета А. С. Малишка, гітара поета В. М. Сосюри, фортепіано композитора П. І. Майбороди та ін.

3. Взаємозв'язок музичної культури та освітнього інформаційного простору

Розглянемо ще один напрям сучасного інформаційного суспільства – це освітній інформаційний простір. Зрозуміло, що освітній інформаційний простір далеко не обмежується цими рамками, але доречно буде привести приклади проникнення музичної культури в цю сферу.

Музичне мистецтво у різних проявах фігурує у вихованні дитини ще з самого народження. Але виховання починаючи із закладів дошкільної освіти ми не можемо уявити без колективного «омузичення» не лише безпосередньою грою на музичному інструменті, а й з допомогою технічних засобів. Видатний український педагог В. Сухомлинський вважав, що пізнання світу почуттів не можливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї. Опанування предмету музики у школі ми не можемо уявити без сучасних технологій, а в силу подій останніх років, де значна частина навчання не лише учнів, але і інших здобувачів освіти перейшла в онлайн-формат, їх використання стало необхідним. Вплив музичної культури також можемо спостерігати і в інформаційному просторі сфери вищої освіти, навіть немистецьких вузів. На просторах естради існують окремі гурти, котрі функціонували початково як самодіяльність вузу, а потім поступово набували такої популярності, що ставали відомими в широких колах та отримували ефірний час на телебаченні або їх ролики набирали сотні тисяч переглядів на просторах інтернету. Прикладом такого гурту в українській музиці є «Пікардійська терція», котрий було створено у 1992 році студентами Львівського музичного училища. Серед гуртів, що нещодавно набули популярність – гурт “Tvorchi” учасники якого разом навчались у Національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського.

Технології сучасного інформаційного простору мають вплив на ще один різновид музичної культури – фольклор. Жанри музичного фольклору – це основні види музичних творів, створених невідомими авторами і збережених народом на багато поколінь за допомогою усної передачі від однієї людини до іншої. Сучасні технології не лише дозволяють максимально якісно зафіксувати джерела фольклору та зберегти їх на довгі роки. Завдяки мас-медіа, телебаченню, радіо, різноманітним інтернет-ресурсам ми маємо можливість примножувати знання про національний фольклор і поширювати його в масах.

Ті ж новітні технології мають вплив і на особливості створення нових музичних жанрів – електронної та електроакустичної музики.

Зокрема, у НМАУ ім. Петра Чайковського є навіть предмет за вибором у студентів-композиторів «Основи електроакустичної композиції», а також функціонує електроакустична студія при кафедрі композиції, інструментовки та музично-інформаційних технологій. Створення різноманітних цифрових платформ для кар'єри музиканта сьогодні мають велике значення. Вони дозволяють не лише знаходити та просувати свою творчість серед мас, але банально отримувати від цього матеріальну вигоду, як заохочення за працю музиканта. Власне він може навіть не виступати офлайн перед аудиторією, але лише завантажуючи свої авторські твори (пісні, інструментальну музику), наприклад на платформу ютуб, і може отримувати (при великій кількості переглядів) чималі фінансові заохочення. Наприклад, на тому ж ютубі в Україні в середньому можна заробляти від 10 до 50 доларів з кожних 100 тисяч переглядів відео. Також згадаємо про менш популярні платформи, де виконавці можуть теж заробляти лише з того, що на цих платформах слухають їх музику. Серед них: Apple Music Itunes, Spotify, Tik-tok, Amazon, Deezer. З іншого боку, цифрові технології та інтернет також призводять до проблеми піратства та нелегального завантаження музики, що може негативно впливати на дохід музикантів та інших працівників музичної індустрії.

Музиканти, котрі мають велику популярність (зазвичай естрадні співаки) також завдяки соціальним мережам нерідко заробляють на рекламі інших товарів і послуг, адже за їх творчістю слідкує чимала аудиторія, і рекламні агенції готові до співпраці задля поширення своєї продукції або послуг і таким чином. Зрозуміло, що медійній персоні потрібно обережно займатись таким видом додаткового заробітку, щоб рекламувати лише те, за що вона несе відповідальність та впевнена в якості продукту послуги.

Впродовж історії незалежної України неодноразово музиканти ставали і учасниками політичних кампаній, «рекламуючи» в соціальних мережах (і не тільки) певних кандидатів у президенти, окремі партії, чи навіть депутатів різного рівня. І тут відповідальність на них значно більша, адже в певній мірі вони несуть на собі відповідальність за політичний вибір народу. Хоча також варто згадати про випадки, коли популярність, в тому числі в інформаційному просторі, допомагала і самим музикантам робити кроки в політичній кар'єрі.

Крім того, музика є важливим засобом культурного вираження та комунікації між різними культурами. Вона може сприяти розвитку міжнаціонального та міжкультурного діалогу, а також сприяти відкритості та розумінню інших культур. Очевидно, що саме цифрові технології полегшують знайомство з музичною культурою інших країн

та народів, а також допомагають легше зорієнтуватись в її потоці. Наприклад ввівши в ютуб-пошуку «японська музика» платформа сама розпочне рекомендувати найбільш популярні відео за цим тегом, а потім рекомендувати подібний матеріал. Отже, музична культура та інформаційне суспільство є тісно пов'язаними. У сучасному світі засоби масової комунікації та інтернет роблять музику більш широко-доступною для слухачів. Інформаційні технології також дозволяють музикантам швидко та ефективно просувати свої твори, спілкуватися зі своїми шанувальниками та співпрацювати з іншими музикантами. Музична культура та інформаційне суспільство взаємодіють між собою, впливаючи один на одного та на спосіб, яким ми сприймаємо та спілкуємося з музикою. Ця взаємодія може бути як позитивною, так і негативною для розвитку та збереження музичної культури в сучасному світі.

У сучасній українській музичній культурі реципієнта умовно можна поділити на три великі групи – поціновувачі академічної музики, популярної та «експерти» які мають відчуття стилю та чудово орієнтуються у всесвітньому музичному контексті. Перший тип – «експерт», свідомий слухач, від уваги якого нічого не утаюється і який в кожен конкретний момент віддає собі звіт в тому, що чує. Цей тип нечисленний, обмежений вузьким колом професійних музикантів, причому не всі з музикантів відповідають наведеним критеріям. Це майже виключно великі музиканти, які залишають слід в історії музики. В цілому слід відзначити, що окрім експертів, серед шанувальників популярної музики з'являється досить багато вибагливих слухачів, що говорить про підвищення рівня якості культури даного стилю, зокрема орієнтація на глобальні та західні тенденції, які, змішуючись з національними традиціями створюють принципово цікаві новинки як у межах сучасної української, так і світової культури. До прикладу, слід розглянути творчість таких гуртів як Дахабраха, Опука, гурт О та багато інших. За рахунок підвищення рівня якості музики зростає вибагливість слухачів, зростає конкурентність, яка виграється збільшенням рівня якості. Звісно, це однозначно можна вважати позитивною тенденцією у контексті сучасної музики України, бо саме поняття української популярної музики сьогодні рушить звичні свої рамки та підіймається до стандартів світових гуртів і створює можливість виступів на одній сцені з європейськими музикантами. Говорячи про шанувальників переважно академічної музики, можна сказати, що вони є більш усвідомлені у своєму виборі як академічної, так і популярної музики, але ця тенденція не є новою, що означає підвищення загального рівня реципієнта цієї групи та наближення її до

групи «експертів». Цей рівень реципієнтів створює колосальний вплив на сучасну академічну музичну сцену України. Для досягнення складніших та актуальних образів академічні митці співпрацюють з виконавцями популярної музики – до прикладу хочеться привести досягнення колективу NOVA OPERA. Тут яскраво простежується, як взаємопов'язані високий рівень музичного виховання реципієнтів та розумні і сміливі ідеї сучасних українських музичних митців. Слід зазначити, що зараз українська музична культура знаходиться в періоді активного творення та розвитку. Окрім того, потрібно завважити, що інтернет, соціальні мережі та інформаційне переважання сформувала новий тип мислення у людей. Це – так зване «кліпове мислення» – коли людина не може довго зосереджуватись на інформації, а споживання контенту стає чим далі тим поверхневішим. А відсутність цікавої для дітей системи навчання взагалі практично унеможлиблює входження до серйозного музичного світу у зрілому віці.

Сучасна музична культура, триумфальний поступ якої розпочинається з другої половини ХХ-ого століття і продовжується до сьогодні, являє собою новий і всеохоплюючий духовний простір, що вимагає переосмислення багатьох художньо-музичних, соціально-культурних феноменів. В протистоянні старого і нового, в становленні, часто діаметрально-протилежних ціннісних парадигм відбуваються зміни в ієрархії цінностей, створюється нова філософська, а відповідно і музична картина світу. Починаючи з другої половини ХХ-го століття в європейському суспільстві активно зростає роль науки і техніки, а з часом починає формуватися сучасне постіндустріальне суспільство. Завдячуючи інформаційним технологіям, які потужно набирають свій поступ саме в сучасний період, відбувається омасовизація мистецтва, пріоритезується масова музична культура, масова слухачка аудиторія, змінюються способи передачі і транслявання музики. Останні дослідження та публікації виявляють ряд тенденцій, які характерні для сучасного розвитку культури. Найбільш розгорнуту картину представив Х. Ортега-і-Гассет, зокрема він пише, що «все підтверджує, що вона (маса) вирішила вийти на авансцену, зайняти місця і отримати задоволення і блага, раніше адресовані небагатьом ... Рішучість маси взяти на себе функції меншини ... стає стрижнем нашого часу...»³.

«Сьогодні ми говоримо про елітарне і масове мистецтво, їх реалізацію в системі художньої культури, відповідно до вимог художнього ринку та потреб збереження базових цінностей людства. Елітарна культура є ініціативним продуктивним початком будь-якої культури, виконує переважно творчу функцію в ній; тоді як масова

---

³ Ортега-і-Гассет, Х. Бунт мас. Нью-Йорк, ООЧСУ, 1965. 158 с.

культура шаблонізує, профанує досягнення елітарної культури, адаптуючи їх до сприйняття і споживання соціокультурною більшістю. Як правило, елітарна культура має спочатку експериментальний, авангардний характер, художні прийоми та ідеї якої стають зрозумілі широкому загалу, як свідчить практика, не раніше, ніж через 50 років. А якщо йде мова про прогрес у мистецтві, то маємо на увазі насамперед технічні відкриття і новаторство суспільного виробництва. Сьогодні художники мають можливість працювати не срібним, а електронним олівцем на віртуальному пергаменті та відтворювати стиль відомих художників і давніх епох. Але такі творіння не зберігаються трепетно у знаменитих сховищах Ватикану як, наприклад, олівцеві ілюстрації Сандро Ботічеллі до Божественної комедії Данте, а просто швидко розглядаються крізь суцільний потік реклами».

4. Жанрово-стилістичне розмаїття в епоху новітніх технік і технологій

Нині новітні техніки і технології, нові матеріали ініціюють жанрово-стилістичне розмаїття мистецтва. Чи не основну роль, особливо у сценічних та екранних мистецтвах, відіграє монтаж, що стає основним методом логічної побудови твору. Спостерігаються активні спроби в усіх видах мистецтва механізувати художній процес, впровадити повторюваний алгоритм за рахунок цифрових технологій. З появою останніх змінюється стилістична варіативність мистецтва, з'являються нові художні формоутворення 20–21 століть: тривимірна графіка, цифровий живопис, віртуальна скульптура, голографічна проекція, «біологічний театр» тощо.

За допомогою алгоритмічного аналізу сьогодні можна дописати втрачені фрагменти музичних композицій. Так, група американських кібернетиків створили віртуальну «42 симфонію Моцарта» на основі математичного аналізу творчості В. А. Моцарта⁴. Особливо вражаючим є факт створення за допомогою електронно-обчислювальної техніки складних музичних творів у стилі відомих композиторів. У таких випадках система виявляє особливості музичного стилю композитора, наприклад, Й. С. Баха, а потім, вводячи елемент випадковості, що не порушує особливостей стилю, складає фугу або токату. При цьому навіть у знавців стилю композитора не виникає сумнівів у достовірності музичної композиції.

Технологічні експерименти можемо спостерігати і у сценічному мистецтві, коли на сцену виходять роботи-актори. Так японський режисер Х. Ісігуро у проєкті експериментального театру

---

⁴ Безклубенко С. Всезагальна теорія та історія мистецтва. Київ, 2003. С. 245.

«Актори-роботи» намагався показати як люди і роботи можуть міркувати про людські проблеми, невимушено спілкуватися, імітуючи свободу дій, імпровізацію⁵.

Специфіка штучного інтелекту полягає в тому, що його можливості створення контенту обмежені лише тою інформацією та речами, які вже створені людьми. На сьогоднішній день створити щось нове, унікальне цей «технологічний феномен» не здатний. Як майстерний ремісник, він може лише аналізувати і створювати інваріант вже існуючого, позбавленого чуттєвості й емоційної складової. Інтуїція, життєвий досвід людини – елементи, недоступні для комп'ютерної системи. Тому нові технології являють собою лише наслідування традиційних способів створення художнього продукту, або цифровий аналіз даних, на основі якого виготовляється і інваріант досліджених артефактів⁶. З появою методу цифрової графіки з'явилася можливість перетворення метаданих у засоби виразності при мінімальній кількості інструментарію. Так, з'являється дигітайзер – цифровий планшет для створення швидкого зображення цифрової комп'ютерної графіки. Американський математик і художник Бен Лапоскі у 1952 році першим створив графічні зображення з допомогою аналогового комп'ютера та художні композиції «Електронні абстракції» («Осциллони») з допомогою катодної трубки осцилографа. Через 20 років німецький вчений Г. Франке, експериментуючи у цьому напрямку, систематизував методи створення цифрової графіки у своїй книзі «Комп'ютерна графіка». Поступово вона із статичної перетворюється на динамічну, створюється графічний відеоряд, що відображається у цифровому форматі. Цифрову графіку створюють за допомогою технологій «віртуальної» (VR), «доповненої» (AR), «змішаної» (MR) реальності, що передбачає повне занурення у штучно створений віртуальний світ. Відтак, комп'ютерна індустрія використовує макети відомих артефактів, картин, скульптур, фотографій для створення AR-контенту. Споживач наводить свій гаджет на об'єкт і через відповідний пристрій цифрові віртуальні образи миттєво поєднуються з фізичною реальністю, створюючи ефект присутності і здатності змінювати реальність. Так, завдяки мобільному додатку “MonaLisaAR” стає можливим не лише зберігати зображення відомого шедевра у телефоні, а й редагувати його самостійно. Маркером стає обличчя користувача, який змінюючи міміку обличчя, редагує зображення на екрані. Схожий

---

⁵ Pare Z. Robot actors: Theatre for robot engineering. Theatres du Posthumain. Seoul : Arcanet, 2015.

⁶ Тетяна Совгіря. Роль техніки та технології у мистецтві. Київ : Вид-во Ліра, 2021. С. 138–140.

експеримент здійснила компанія AGO та цифровий художник Алекс Мейхью на виставці живопису ReBlink (1917 р.), де персонажі картин починають оживати під супровід музики, контактувати з несподіваними об'єктами⁷. Сьогодні такі виставки стають дуже популярними, мають широку аудиторію, заохоченою новизною та поверховою легкістю сприйняття. Сучасні технології штучного інтелекту активно задіяні і у мистецтві, вражають подібністю до творіння людиною, але не варто забувати, що наслідування традиційних мистецьких технік, копіювання та аналіз відбувається за допомогою математичних алгоритмів, які не здатні «оцифрувати» духовну складову мистецтва. А «динамічне, оживлене» його сприйняття насправді є плоским і статичним, адже не сприяє духовному та інтелектуальному проникненню у його пласти, порушуючи цим самим закони мистецької творчості та сприйняття. Ще Бенедикт Спіноза свого часу констатував, аналізуючи Біблію як мистецький твір, що не все у мистецтві можна перекласти понятійною мовою, і завжди буде залишатися головне, те що сприймається лише почуттями і духом. Отже, попри всі технічні відкриття і неймовірні перемоги людського інтелекту, ми завжди повинні пам'ятати про природу мистецтва як Двудликого Януса, духовну складову якого не можливо замінити.

ВИСНОВКИ

Цифрові технології відіграють значну роль у трансформації музичної культури та освітнього інформаційного простору. Вони надають нові можливості для поширення музичної творчості, зростання доступності класичної музики та спільного творчого процесу. Онлайн-платформи та соціальні мережі стають важливими інструментами просування та спілкування в музичній індустрії.

Проте разом з перевагами, цифрова трансформація також вносить нові виклики та проблеми. Піратство та недостатня охорона авторських прав залишаються актуальними проблемами для музикантів та інших працівників музичної сфери. Важливо знайти баланс між використанням технологій і захистом творчих прав, забезпечуючи справедливу винагороду творцям за їхню працю.

Музична культура має адаптуватися до цифрових реалій, використовуючи цифрові інструменти для залучення нової аудиторії та збереження культурної спадщини. Зростання соціальних мереж та платформ для музичного спілкування створює нові можливості для співпраці та творчого обміну.

---

⁷ Тетяна Совгіря. Роль техніки та технології у мистецтві. Київ : Вид-во Ліра, 2021 С. 215–216.

У майбутньому, з удосконаленням віртуальної та доповненої реальності, можливості для сприйняття живих музичних виступів зміняться, а також з'являться нові формати візуального представлення музичної творчості.

АНОТАЦІЯ

Розгляд впливу цифрових технологій на музичну культуру та освітній інформаційний простір потребує наукового осмислення. Авторами акцентується увага на швидкому темпі технологічних змін і великому впливі цих змін на всі аспекти культурного та соціального життя. У дослідженні розглядаються нові можливості, які надають цифрові технології у музичній сфері, зокрема в поширенні класичної музики, спільному творчому процесі та просуванні творчості. Водночас, автори звертають увагу на виклики, які виникають з проникненням цифрових технологій. Висновком проведеного дослідження є твердження про необхідність знайти баланс між перевагами технологій і захистом культурних цінностей, а також прогноз щодо подальшого розвитку цифрової трансформації у музичній сфері.

Література

1. Аристотель. Поетика. Київ : Мистецтво, 1967. С. 39–40.
2. Stedley Art Foundation. URL: <http://stedleyart.com>
3. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. Нью-Йорк : ООЧСУ, 1965. 158 с.
4. Андрущенко Т. І. Інтегративний характер культурології: художня культура та художній ринок. Культурологічні виміри актуальних проблем мистецтва. Колективна монографія під загальною редакцією Т. І. Андрущенко. Київ : Вид-во ім. М. П. Драгоманова. 2022. С. 12–13.
5. Безклубенко С. Всезагальна теорія та історія мистецтва. Київ : 2003. С. 245.
6. Pare Z. Robot actors: Theatre for robot engineering. Theatres du Posthumain. Seoul : Arcanet, 2015.
7. Тетяна Совгіря. Роль техніки та технології у мистецтві. Київ : Вид-во Ліра, 2021. С. 138–140.
8. Тетяна Совгіря. Роль техніки та технології у мистецтві. Київ : Вид-во Ліра, 2021. С. 215–216.

Information about the authors:

Andrushchenko Tetyana Ivanivna,

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Ethics and Aesthetics Department
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University
9, Pyrohova Str., Kyiv, 01601, Ukraine

Andrushchenko Tetyana Viktorivna,

Doctor of Political Sciences, Professor,
Head of the Department
of Political and Psychological Problems of Social Development
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University
9, Pyrohova Str., Kyiv, 01601, Ukraine